LA VIDA DE LES ABELLES

MAURICE MAETERLINCK

PREMI NOBEL DE LITERATURA

TRADUCCIÓ DE LOURDES GODOY

Cal·ligraf

Abelles_tripa.indd 5 2/11/26 8:18

La vida de les abelles
Maurice Maeterlinck

Títol original: *La vie des abeilles*

Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2026

Primera edició — octubre de 2026

Publicació
Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

Correcció
Núria G. Caldés

Disseny i maquetació
Plàcid Busquets

Impressió
DC Plus, Serveis Editorials

© de la traducció
Lourdes Godoy i Tomàs

ISBN
979-13-992298-4-4

Dipòsit legal
GI 1854-2026

© d'aquesta edició
Edicions Cal·lígraf, SL

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció parcial o total d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic. Les infraccions d'aquests drets es troben sotmeses a les sancions establertes a les lleis.

Aquest llibre ha estat imprès en paper procedent de boscos certificats FSC® ben manejats i d'altres fonts controlades.

Taula

PRESENTACIÓ 9

LA VIDA DE LES ABELLES
Llibre I. Al llindar del rusc 13
Llibre II. L'eixam 29
Llibre III. La fundació de la ciutat 75
Llibre IV. Les joves reines 123
Llibre V. El vol nupcial 153
Llibre VI. La massacre dels mascles 179
Llibre VII. El progrés de l'espècie 187

Abelles_tripa.indd 7 2/11/26 8:18

Presentació

I si del Tot la porta vols desclosa,
cerca'l sempre en la més petita cosa.
J. W. Goethe

Maurice Maeterlinck (Gant, Bèlgica, 1862 - Niça, França, 1949) va ser un escriptor en llengua francesa molt important en els anys de canvi del segle xix al xx. El seu teatre simbolista va tenir una gran influència arreu d'Europa i també en el teatre modernista català. Fou poeta, dramaturg i assagista i va rebre el premi Nobel de Literatura el 1911. Al costat de la seva faceta literària, destaca el seu interès pel món dels insectes, als quals va dedicar tres obres: *La vida de les abelles* (1901), *La vida dels tèrmits* (1927) i *La vida de les formigues* (1930), a més d'un altre assaig de característiques semblants, però dedicat a la botànica: *La intel·ligència de les flors* (1907).

Al llarg dels més de cent anys que han passat des de la seva publicació, *La vida de les abelles* s'ha convertit en tot un clàssic i ha vist múltiples edicions, fins al present, en diverses llengües. En català es va publicar el 1929 per la Llibreria Catalònia, en una traducció de Cecil Gasòliba. Des d'aleshores no s'havia tornat a publicar i calia fer-ne

Abelles_tripa.indd 9 2/11/26 8:18

una nova traducció per posar aquesta obra a l'abast dels lectors del segle xxi.

Aquest llibre, tal com deixa ben clar l'autor al començament de l'obra, no és un tractat científic. Tot i que està escrit des del coneixement profund del tema que tracta perquè, a més de criar abelles, havia llegit tot el que s'havia escrit fins aleshores sobre elles, no és ni un manual d'apicultura ni un estudi d'entomologia. Malgrat que en 125 anys els coneixements sobre el món de les abelles han avançat i que ara sabem coses que Maeterlinck no podia saber, l'essencial no ha canviat i l'interès de l'obra no ha decaigut perquè la seva força rau en el llenguatge, d'una gran solidesa literària i poètica. No només explica com viuen les abelles de la mel —com s'organitzen socialment, com construeixen els ruscos, com fan la mel, com es reprodueixen— sinó que el llibre està ple d'observacions i reflexions sobre la saviesa de la natura, el que ell anomena «esperit del rusc», i sobre la nostra capacitat de coneixement dels fenòmens naturals.

Aquest és, doncs, un llibre que pot agradar i interessar molts lectors diferents, tant si coneixen el món de les abelles com si no, i entusiasmarà, sobretot, els amants de la bona literatura.

Abelles_tripa.indd 10 2/11/26 8:18

LA VIDA DE LES ABELLES

Abelles_tripa.indd 11 2/11/26 8:18

Llibre I
Al llindar del rusc

I

No és la meva intenció escriure un tractat d'apicultura o de la cria de les abelles. A tots els països civilitzats n'hi ha d'excel·lents i no cal refer-los. A França hi ha els de Dadant, de Georges de Layens i Bonnier, de Bertrand, de Hamet, de Weber, de Clement, de l'abbé Collin, etc. Els països de llengua anglesa tenen Langstroth, Bevan, Cook, Cheshire, Cowan, Root i els seus deixebles. A Alemanya hi ha Dzierzon, Van Berlepsch, Pollmann, Vogel i molts d'altres.

Tampoc no es tracta de fer una monografia científica de l'*Apis mellifera, ligustica, fasciata*, etc., ni un recull d'observacions o de nous estudis. No diré quasi res que no sigui ja conegut de tots els que tinguin una mica de pràctica amb les abelles. Per no fer carregós aquest treball, he reservat per a una obra més tècnica un cert nombre d'experiments i d'observacions que he fet durant els meus vint anys d'apicultura i que tenen un interès molt limitat i específic. Vull parlar simplement de les *blondes avettes* de Ronsard, com es parla d'un objecte que es coneix i

Abelles_tripa.indd 13 2/11/26 8:18

s'estima a aquells que no el coneixen gens. No espero adornar la veritat ni substituir —segons el retret just que Réaumur va fer a tots els que s'havien ocupat abans que ell de *les mosques de la mel*— per una meravella complaent i imaginària una meravella real. Hi ha moltes coses meravelloses en el rusc i no cal afegir-n'hi. A més, fa molt temps que vaig renunciar a buscar en aquest món cap meravella més interessant i més bonica que la veritat o, almenys, que l'esforç de l'home per conèixer-la. No ens escarrassem per trobar la grandesa de la vida en les coses incertes. Totes les coses ben certes són ben grans i fins ara no hem arribat al fons de cap. Per tant, no avançaré res que no hagi comprovat per mi mateix o que no estigui tan acceptat pels clàssics de l'apidologia que ja no calgui cap verificació. La meva tasca es limitarà a presentar els fets d'una manera igual d'exacta, però una mica més viva, a barrejar-los amb algunes reflexions més desenvolupades i més lliures, a agrupar-los d'una manera una mica més harmoniosa de com es pot fer en una guia, un manual pràctic o una monografia científica. Qui haurà llegit aquest llibre no estarà pas preparat per menar un rusc, però coneixerà gairebé tot el que se sap del cert, de curiós, de profund i d'íntim sobre els seus estadants. Poca cosa, en comparació amb el que queda per aprendre. No parlaré de totes les tradicions errònies que formen encara ara, entre els pagesos i en molts llibres, la llegenda dels apiaris. Quan hi hagi dubtes, contradiccions, hipòtesis, quan arribi al desconegut, ho diré honestament. Veurem que sovint ens hem d'aturar davant l'inconegut. Fora dels grans actes perceptibles de la seva organització i de la seva activitat, no se sap res de gaire precís sobre les fabuloses filles d'Aristeu.

Abelles_tripa.indd 14 2/11/26 8:18

A mesura que les cultivem, aprenem a ignorar cada cop més les profunditats de la seva existència real, però això ja és una millor manera d'ignorar que la ignorància inconscient i satisfeta que és el fons de tota la nostra ciència de la vida; i això és tot el que l'home pot presumir d'haver après en aquest món.

Existia un treball semblant sobre les abelles? Jo, tot i que em sembla haver llegit gairebé tot el que se n'ha escrit, no conec en aquest estil més que el capítol que els reserva Michelet al final de l'*Insecte*, i l'assaig que els dedica Ludwig Büchner, el cèlebre autor de *Kraft und Stoff*, en el seu *Geistes Leben der Thiere*.[1] Michelet amb prou feines hi passa per sobre; pel que fa a Büchner, el seu estudi és força complet, però en llegir les afirmacions arriscades, els elements llegendaris, les enraonies ja fa temps rebutjades que aporta, sospito que no va sortir mai de la seva biblioteca per interrogar les seves heroïnes i que no va obrir mai ni un dels centenars de ruscs brunzents i com inflamats d'ales que cal violar abans que el nostre instint s'avingui amb el seu secret, abans de quedar impregnat per l'atmosfera, el perfum, l'esperit, el misteri d'aquelles verges laborioses. El seu llibre no fa cap flaire ni de mel ni d'abella i té el defecte de molts dels llibres científics amb conclusions preconcebudes i amb un aparat científic format per una enorme acumulació d'anècdotes incertes agafades de tot arreu. A part d'això, difícilment el trobarem en el meu treball perquè els nostres punts de

1 Encara podríem citar la monografia de Kirby i Spence en llur *An Introduction to Entomology*, però és gairebé exclusivament tècnica.

Abelles_tripa.indd 15 2/11/26 8:18

partida, els nostres punts de vista i els nostres objectius són molt diferents.

II

La bibliografia de les abelles (comencem pels llibres per treure'ns-els de sobre i anar a la font mateixa d'aquests llibres) és de les més extenses. Des dels orígens, aquests petits éssers estranys, que viuen en societat amb unes lleis complicades i que executen dins la fosca treballs prodigiosos, han atret la curiositat de l'home. Aristòtil, Cató, Varró, Plini, Columel·la, Pal·ladi se n'han ocupat, per no parlar del filòsof Aristòmac, que, segons Plini, les va observar durant cinquanta-vuit anys, i de Filisc de Tasos, que va viure en llocs desèrtics per no veure més que abelles i fou anomenat «el Salvatge». Però això més aviat forma part de la llegenda de les abelles i tot el que en podem treure —gairebé res— es troba resumit en el cant IV de les *Geòrgiques* de Virgili.

La seva història no comença fins al segle XVII amb les descobertes del gran savi holandès Swammerdam. Tanmateix, convé afegir-hi aquest detall poc conegut: abans que Swammerdam, un naturalista flamenc, Clutius, havia afirmat algunes veritats importants, entre d'altres que la reina és l'única mare de tot el seu poble i que té els atributs dels dos sexes, però no ho havia demostrat. Swammerdam va inventar els veritables mètodes d'observació científica, va crear el microscopi, va imaginar les injeccions conservadores, fou el primer a dissecar abelles, va precisar, amb la descoberta dels ovaris i de l'oviducte, el sexe de la reina —que fins aleshores es creia que era rei— i

Abelles_tripa.indd 16 2/11/26 8:18

de cop va il·luminar amb un raig de llum inesperat tota la política del rusc basant-la en la maternitat. Finalment va traçar unes seccions i va dibuixar unes taules tan perfectes que encara avui dia serveixen per il·lustrar més d'un tractat d'apicultura. Va viure a la bulliciosa i desordenada Amsterdam d'aleshores, on enyorava «la dolça vida del camp» i morí a quaranta-tres anys, esgotat per la feina. En un estil pietós i precís, en què els bells impulsos simples d'una fe que tem vacil·lar ho atribueixen tot a la glòria del Creador, va consignar les seves observacions en la seva gran obra *Bybel der Natuure*, que el doctor Boerhaave, un segle més tard, va fer traduir del neerlandès al llatí, amb el títol de *Biblia naturae* (Leiden, 1737).

Tot seguit vingué Réaumur, el qual, fidel als mateixos mètodes, va fer un munt d'experiments i d'observacions curioses als seus jardins de Charenton i va dedicar a les abelles un volum sencer de les seves *Mémoires pour servir à l'histoire des insectes*. És un llibre que es pot llegir amb fruïció i sense enuig. És clar, directe, sincer, i no exempt d'un cert encant una mica esquerp i eixut. Es dedicà sobretot a destruir un bon nombre d'errors antics i n'escampà alguns de nous, va aclarir, en part, la formació dels eixams, el règim polític de les reines... ras i curt, va descobrir moltes veritats difícils i va marcar el camí de moltes altres. Sobretot va dedicar la seva ciència a les meravelles de l'arquitectura del rusc i tot el que en diu no ha estat dit millor. També li devem la idea dels ruscos vidrats, que, perfeccionats més tard, han servit per mostrar tota la vida privada d'aquestes ferotges obreres que comencen la seva feina a la llum enlluernadora del sol, però l'acaben a dins de les tenebres. Per ser complet,

Abelles_tripa.indd 17 2/11/26 8:18

encara hauria de citar les recerques i treballs, una mica posteriors, de Charles Bonnet i de Schirach, que va resoldre l'enigma de l'ou reial; però em limito als punts principals i arribo a François Huber, el mestre i el clàssic de la ciència apícola d'avui.

Huber, nascut a Ginebra el 1750, va quedar cec de molt jove. Interessat primer pels experiments de Réaumur, que volia comprovar, s'apassiona de seguida per aquestes recerques i, amb l'ajuda d'un criat intel·ligent i abnegat, François Burnens, dedica tota la seva vida a l'estudi de les abelles. En els annals del patiment i de les victòries humanes, no hi ha res tan commovedor i ple de bons exemples com la història d'aquesta col·laboració pacient en la qual l'un, que només podia percebre una lluor immaterial, guiava, amb l'intel·lecte, les mans i la vista de l'altre, que podia gaudir de la llum real, en la qual el qui —segons es diu— no havia vist mai amb els seus ulls un raig de mel, a través del vel d'aquests ulls morts que per ell eren la repetició de l'altre vel amb què la natura ho cobreix tot, descobria els secrets més profunds del geni que formava aquest raig de mel invisible, com per ensenyar-nos que mai no hem de renunciar a l'esperança i a la recerca de la veritat. No enumeraré tot el que la ciència apícola deu a Huber; més aviat hauria de dir el que no li deu. Les seves *Nouvelles observations sur les abeilles*, el primer volum de les quals va ser escrit el 1789, en forma de cartes a Charles Bonnet, i el segon, que es va publicar vint anys més tard, han quedat com un tresor abundant i segur on van a abeurar-se tots els apidòlegs. És cert que conté alguns errors i algunes veritats imperfectes; després del seu llibre, s'han afegit molts coneixements a

Abelles_tripa.indd 18 2/11/26 8:18

la micrografia, al cultiu pràctic de les abelles, al maneig de les reines, etc., però no s'han pogut desmentir o considerar errònies cap de les seves observacions principals que continuen intactes en la nostra experiència actual i en són la base.

III

Després de les revelacions de Huber venen uns anys de silenci, però ben aviat Dzierzon, rector de Karlsmark, a Silèsia, descobrí la partenogènesi, és a dir, el part virginal de les reines i dissenyà el primer rusc amb bresques mòbils, gràcies al qual l'apicultor podria, a partir d'aleshores, retirar la seva part de la collita de mel sense matar les seves millors colònies i sense destruir de cop el treball de tot un any. Aquest rusc, encara molt imperfecte, va ser magistralment perfeccionat per Langstroth, que va inventar el quadre mòbil pròpiament dit, i es va difondre per Amèrica amb un èxit extraordinari. Root, Quinby, Dadant, Cheshire, De Layens, Cowan, Heddon, Howard, etc. hi aporten encara millores importants. Mehring, per estalviar a les abelles l'elaboració de la cera i la construcció de magatzems que els costen molta mel i el millor del seu temps, va tenir la idea d'oferir-los planxes de cera amb bresques fetes mecànicament que elles accepten de seguida i adapten a les seves necessitats. De Hruschka inventa el *Smélatore*, que, utilitzant la força centrífuga, permet extreure la mel sense trencar les bresques, etc. En pocs anys la rutina de l'apicultura es transforma. La capacitat i la fecunditat dels ruscos es triplica. Per totes bandes es creen ruscos grans i productius. A partir

Abelles_tripa.indd 19 2/11/26 8:18